

TÜRKİYE'DE İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ İHLALLERİ

1: Bölüm

YASAL MEVZUAT

2. BÖLÜM

BASIN VE İFADE ÖZGÜRLÜĞÜNE MÜDAHALE

GİRİŞ

İfade özgürlüğü her bireyin eşit düzeyde sahip olduğu bir haktır. Demokratik toplumların ilerlemesi ve bireylerin gelişiminde ifade özgürlüğü temel koşuldur. Bu hakkın koruma altına alınabilmesi için hem uluslararası alanda hem de yerel düzeyde yasal düzenlemeler yapılmıştır. Ancak, tarih boyunca iktidar sahipleri, eleştirel fikirlerin menfaatlerine zarar vereceğini, varlıklarını tehlikeye düşüreceğini öne sürerek ifade özgürlüğünü kısıtlamaya çalışmıştır. Bunun için kamu gücünü kullanarak sansür yasalarına ve politikalarına başvurarak cezalandırma yoluna gitmişlerdir. Kimi zaman baskı altına aldıkları yargı sistemi kullanılırken kimi zaman da şiddet kullanmaktan çekinmemişlerdir. Özellikle despotizmin hakim olduğu yönetimlerde ifade özgürlüğünün en güçlü aracı olan basın ve yayın organları sistemli olarak kontrol altına alınmış, kendi ideolojisine uygun yayın yapar hale getirilmiştir.

Akademik dünyanın varlığı da ifade özgürlüğünün mevcudiyetine dayanır. Dolayısıyla ifade özgürlüğünün ihlal edildiği ülkelerde ilk olarak baskı altında tutulan, tutuklanan, işsiz bırakılan, şiddete maruz kalan ve hatta öldürülen gazeteci ve akademisyenlerin çokluğu dikkat çekmektedir.

Ülke, Erdoğan iktidarı döneminde özellikle de kimler tarafından organize edildiği netliğe kavuşturulamamış şüpheli 15 Temmuz 2016 darbe girişimi sonrası hızla demokrasiden uzaklaşmıştır. İnsan hakları ihlalleri artmış ve yasalar bilinçli şekilde ihlal edilmiş veya askıya alınmış despot bir yönetim ortaya çıkmıştır. Türkiye her geçen gün demokrasi, yargı bağımsızlığı ve ifade özgürlüğünden uzaklaşmıştır. Muhalif görülen aydınlar, gazeteciler, yazarlar, akademisyenler, sivil toplum kuruluşu üyeleri ve insan hakları savunucuları, sosyal medya kullanıcıları terör örgütü üyesi olmakla suçlanmakta ve yargılanmaktadır.

Raporumuzda dünyanın en çok gazeteci ve akademisyenin tutuklu bulunduğu Türkiye'de ifade özgürlüğünün fotoğrafı çekilmiştir.

1. BÖLÜM:

YASAL MEVZUAT

İFADE ÖZGÜRLÜĞÜNÜ KORUMA ALTINA ALAN YASAL GÜVENCELER

İfade özgürlüğü, Birleşmiş Milletler tarafından İnsan Hakları Evrensel Beyanname'sinde ilan edilen, birçok ülke gibi Türkiye tarafından da 6 Nisan 1949'da imzalanarak kabul edilen bir haktır. ¹ Türkiye, Medeni ve Siyasî Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmesi'ni (MSHUS, Türkiye Sözleşme'yi 15 Ağustos 2000 tarihinde imzalamış 23 Eylül 2013'de onaylanmıştır.) ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni (AİHS) de imzalamış ve taraf olmuştur. Bu nedenle Türk mahkemeleri, uluslararası sözleşmeleri ve Avrupa insan hakları hukukunu dikkate alarak ifade özgürlüğünü güvence altına almak ve korumak durumundadır. Avrupa Konseyi'ne üye devletlerde ifade ve içerik özgürlüğüne yönelik her türlü kısıtlama AİHS 10. maddede dile getirilen kriterleri karşılamak zorundadır.

AİHS 10. Maddesine göre;

1. Herkes ifade özgürlüğü hakkına sahiptir. Bu hak, kamu makamları tarafından müdahale edilmeksizin ve ulusal sınırlar dikkate alınmaksızın, görüş sahibi olma, bilgi ve düşünceleri edinme ve yayma özgürlüğünü içerir. Bu madde devletlerin yayıncılığı, televizyon veya sinema işletmelerini izin alma koşuluna bağlamasını engellemez.

MSHUS 19. Maddesi:

1. Herkesin, bir müdahale ile karşılaşmaksızın fikirlere sahip olma hakkı vardır.

2. Herkes ifade özgürlüğü hakkına sahiptir; bu hak bir kimsenin ülke hudutlarıyla sınırlanmaksızın sözlü, yazılı veya basılı veya sanatsal ürün şeklinde veya kendi tercih ettiği başka bir iletişim vasıtasıyla her türlü bilgi ve düşünceyi arama, edinme ve ulaştırma özgürlüğünü de içerir.

3. Bu maddenin ikinci fıkrasındaki haklar özel bir ödev ve sorumlulukla kullanılır. Bu nedenle bu hak, sadece hukuken öngörülen ve aşağıdaki sebeplerle gerekli olan sınırlamalara

---

¹ İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Bianet, 10 December 2002,
<https://m.bianet.org/biamag/insan-haklari/15169-insan-haklari-evrensel-bildirgesi>

tabi tutulabilir: a) Başkalarının haklarına ve itibarına saygı; b) Ulusal güvenliği veya kamu düzenini veya sağlık ve ahlaki koruma.

OLAĞANÜSTÜ HAL DÖNEMİNDE BİLE İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ KISITLANAMAZ

MSHUS'nin 4. maddesi, 'olağanüstü hal ilanı' durumunda Madde 19 (2)'deki yükümlülüklerde azaltmaya gitmeye izin vermektedir. Zira Türk makamları 21 Temmuz 2016 tarihinde, Avrupa Konseyi Genel Sekreterine darbe girişimi sonrası uygulamaya konacak tedbirlerin AİHS bazı yükümlülüklerinin askıya alınmasını içerebileceği bildirilmiştir. Aynı tarihte Türk Makamları, Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine de MSHUS'nin 4. Maddesi uyarınca askıya alma (derogasyon) haklarının kullanabileceklerini, Madde 2/3 ile 9, 10, 12, 13, 14, 17, 19, 21, 22, 25, 26 ve 27. maddelerinde öngörülen hakların askıya alınacağı konusunda bildirimde bulunulmuştur. Ancak AİHS ve MSHUS çerçevesinde askıya alma haklarının kullanımı belli koşullara bağlıdır. Belirli haklar hiçbir zaman askıya alınamaz. Askıya alma uygulamaları ayrımcı mahiyet arz edemez yahut devletin uluslararası hukuk çerçevesindeki diğer yükümlülükleri ise tutarsız olamaz. Hakim amaç insan haklarının gerektirdiği ölçüde gözetilebildiği normal halin yeniden tesisinin temini olmalıdır.

İfade özgürlüğü hakkı, olağan koşullarda ya da olağanüstü hal durumlarında dahi yükümlülük azaltmaya tabi değildir.² İnsan Hakları Komitesi, MSHUS hükümlerinden yükümlülük azaltmanın "istisnai ve geçici" nitelikte olması gerektiğine hükmetmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası:

Madde 25: "Herkes, düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir. Her ne sebep ve amaçla olursa olsun kimse, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; düşünce ve kanaatleri sebebiyle kınanamaz ve suçlanamaz."

Madde 26: Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet resmî makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar. Bu fıkra hükmü, radyo, televizyon, sinema veya benzeri yollarla yapılan yayımların izin sistemine bağlanmasına engel değildir.

Madde 28: "Basın hürdür, sansür edilemez. Basımevi kurmak izin alma ve malî teminat yatırma şartına bağlanamaz... Devlet, basın ve haber alma hürriyetlerini sağlayacak tedbirleri alır."

Madde 30: Kanuna uygun şekilde basın işletmesi olarak kurulan basımevi ve eklentileri ile basın araçları, suç aleti olduğu gerekçesiyle zapt ve müsadere edilemez veya işletilmekten alıkonulamaz.

İFADE ÖZGÜRLÜĞÜNÜN KISITLAYAN TÜRK CEZA YASALARI

² Düşünce ve İfade Özgürlüğünün Korunması ve Geliştirilmesine ilişkin Özel Raportörün Türkiye Ziyaretine İlişkin Raporu, 6-23 June 2017, A/HRC/35/22/Add, <http://www.un.org.tr/humanrights/images/pdf/ifade-ozgurlugu-ozel-raportoru.pdf>

Türkiye, AİHM’de düşünce ve ifade özgürlüğünden en fazla hüküm giyen ülkedir.³ AİHM’in 2018 adli yıl çalışmalarıyla ilgili verilere göre; Türkiye’nin 40 davada, ifade ve düşünce özgürlüğünün korunmasıyla ilgili AİHS’nin 10. maddesini ihlal ettiğine hükmedilmiştir.

AİHM’e yapılan başvurular incelenince Türkiye’de basın özgürlüğü ve ifade özgürlüğünün önündeki temel engel, Türk Ceza Kanunu ve Terörle Mücadele Kanunu olarak görülmektedir. Bu ceza yasalarına özellikle sonradan eklenen muğlak ifadelere dayalı hükümler, ifade özgürlüğünü kısıtlamak için kullanılmaktadır. Bu maddeler Anayasa, AİHS ve MSHUS’un ilgili maddeleriyle çelişir hale gelmiştir.

Anayasanın basın özgürlüğünü güvence altına alan 28. ve 29. maddeleri, şu düzenlemeyle sınırlandırılmıştır: “Devletin iç ve dış güvenliğini, ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü tehdit eden veya suç işlemeye ya da ayaklanma veya isyana teşvik eder nitelikte olan veya Devlete ait gizli bilgilere ilişkin bulunan her türlü haber veya yazıyı yazanlar veya bastırılanlar veya aynı amaçla basanlar, başkasına verenler bu suçlara ait kanun hükümleri uyarınca sorumlu olurlar.” Ek maddeyle sınırlandırılmıştır.

3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu’nun bazı hükümlerinde terör örgütüne üyelik ve terör propagandası yasaklanmış ancak bazı temel kavramlar tanımlanmamıştır. Kanun hangi fiillerin terör olarak nitelendirileceğini tanımlamamıştır. Kanunun 7(2) maddesi “terör örgütünün cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini meşru gösterecek veya övecek ya da bu yöntemlere başvurmayı teşvik edecek şekilde propagandasını yapan” kişilerin bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılmasını öngörmektedir. Ayrıca hükümde bu suçun basın ve yayın yolu ile işlenmesi hâlinde, verilecek cezanın yarı oranında artırılması öngörülmüştür.

Türk Ceza Kanunu’nda yer alan; “Türklüğü, Cumhuriyet’i, devleti, Türkiye Büyük Millet Meclisi’ni, hükümeti veya yargı organlarını aşağılamak (madde 301)” maddesi nedeniyle yüzlerce aydın ifadelerinden dolayı hapisle cezalandırılmıştır. Öldürülen Gazeteci Hrant Dink davası da bu bağlamda emsal teşkil etmektedir. Dink, Türklüğü aşağılamaktan suçlu bulunmuş ve ardından İstanbul’da aşırı milliyetçiler tarafından öldürülmüştür.

299. madde, Cumhurbaşkanı’na hakareti düzenlemekte ve bir yıldan dört yıla kadar hapis cezası öngörmektedir. Dava açılabilmesi için Adalet Bakanının izni gerekmele birlikte, Cumhurbaşkanı dâhil üst düzey görevliler, hakaret gerekçesiyle gazeteciler, sanatçılar ve akademisyenler aleyhine ceza davası açmaktadırlar.

MİT Kanunu: 6532 sayılı Kanun (2014), Milli İstihbarat Teşkilatına (MİT) mahkeme kararı olmaksızın kişisel verilere erişim yetkisi tanımıştır. Maddeye göre MİT, kamu kurumları, finansal kurumlar ve resmi ya da gayri resmi kuruluşlardan bilgi, belge ve veri toplama yetkisine sahiptir. Madde MİT hakkında bilgi toplamayı ve yayınlamayı ise ağır cezalara tabi tutmuştur. Buna göre MİT hakkındaki bilgi ve belgelerin dağıtılması, dokuz yıla kadar hapis cezasını gerektirmektedir. Bu madde, gazetecilerin MİT ile ilgili ortaya çıkardıkları skandalların haberleştirilmesinin ardından

---

³ “Türkiye, AİHM’de düşünce ve ifade özgürlüğünden en fazla mahkum olan ülke oldu”, Euronews, 24 January 2019, <https://tr.euronews.com/2019/01/24/turkiye-aihm-de-dusunce-ve-ifade-ozgurlugunden-en-fazla-mahkum-olan-ulke-oldu>

yürürlüğe girmiştir. Bu caydırıcı cezalarla MİT aleyhine haberlerin yapılmasının önlenmesi amaçlanmıştır.⁴

İNTERNET YASAKLARI

İnternet “günümüzde ifade ve bilgi özgürlüğünün başlıca kullanım araçlarından biri haline gelmiştir”. Türkiye’de internet içeriği ve iletişimine yönelik ilk önemli sansür uygulaması 2007 yılı başlarında, Youtube platformuna karşı erişimin tamamen engellenmesiyle alınmıştır. Ardından hızla Telekomünikasyon ve İletişim Başkanlığı’nın (TİB) kurulmasına ve mahkemelerin çocukları internetteki zararlı içeriklerden korumak gerekçesiyle web sitelerine erişimin engellenmesine imkân sağlayan yeni bir kanun çıkartılmıştır. Mayıs 2007’de “İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun’un (5651 sayılı Kanun) yürürlüğe girmesinden sonra⁵ Temmuz 2015 itibariyle mahkeme kararları ve TİB tarafından çıkarılan idari erişim engelleme kararlarıyla aralarında muhalif haber sitelerinin de bulunduğu yaklaşık 90 bin web sitesine erişim engellenmiştir. 5651 sayılı İnternet Kanunu hükümete, ulusal güvenlik adına her türlü internet içeriğine erişim engeli ve sansür yetkisi vermektedir. AKP hükümeti 29 Nisan 2017’de Wikipedia sitesine erişimi de tamamen engelledi. Wikipedia, Türkiye Devleti’nin Suriye’deki terör gruplarını desteklediğini iddia eden makaleyi yayından kaldırmayı reddedince hükümet yetkilileri, bu maddeye dayanarak Wikipedia’ya erişim yasağı getirdi. Yasak devam ediyor.⁶

AKP hükümeti özellikle 17-25 Aralık 2013 yolsuzluk ve rüşvet soruşturmalarının ortaya çıkmasının ardından Şubat 2014’te 5651 sayılı Kanun’u yer ve erişim sağlayıcıların cezai sorumluluğunu genişleterek daha fazla kısıtlamalar getirmiştir. Tüm bu adımlar yoğun uluslararası eleştirilere rağmen atılmıştır. AGİT Medya Özgürlüğü Temsilcisi’nin kanaatine göre: “bu tedbirler ifade özgürlüğüne ilişkin AGİT taahhütleri ve uluslararası standartlarla bağdaşmamaktadır ve özgür ifadeyi, araştırmacı gazeteciliği, gazetecilerin haber kaynaklarının korunmasını, siyasi söylemi ve internet üzerinden bilgi erişimini ciddi ölçüde etkileme potansiyeline sahiptir.”⁷

TWİTTER, FACEBOOK VE YOUTUBE ENGELLENDİ

5651 sayılı Kanun’da yapılan Şubat 2014 değişikliklerinin ardından TİB, sırasıyla 18 ve 27 Mart 2014 ve 2015 tarihlerinde Facebook, Twitter ve Youtube platformlarına erişimi engelleyen idari kararlara imza atmıştır. Kararlar Anayasa Mahkemesi tarafından Anayasaya aykırı bulunmuş ve engelleme kararları kaldırılmıştır.⁸ 2014 yılı boyunca Anayasa Mahkemesi “ifade özgürlüğüne aykırı oldukları gerekçesiyle Nisan ayında Twitter yasağını kaldırması ve Mayıs ayında YouTube

⁴ “Yeni MİT Yasası Hakkında Bilmeniz Gereken 20 Şey”, Onedio, 29 April 2014, <https://onedio.com/haber/iste-mit-yasasi-hakkinda-her-sey--295452>

⁵ İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi Ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun, Resmi Gazete, 23 May 2007, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2007/05/20070523-1.htm>

⁶ “Wikipedia, Türkiye’de tam 2 yıldır yasaklı!”, T24, 29 April 2019, <https://t24.com.tr/haber/wikipedia-turkiye-de-tam-2-yildir-yasakli,818867>

⁷ Türkiye İnternet Yasası 5651 sayılı Kanunun Değişiklik Tasarısı Üzerine Değerlendirme, January 2014 www.osce.org/fom/110823?download=true

⁸ “Anayasa Mahkemesi ve Youtube Kararı”, Bianet, 9 June 2014, <https://bianet.org/bianet/siyaset/156280-anayasa-mahkemesi-ve-youtube-karari>

yasasını kaldırması başta olmak üzere, verdiği bir dizi özgürlükçü kararlar Erdoğan'ı ve AKP'yi kızdırmıştı. Öyle ki Erdoğan, Twitter kararını "gayrimillî" diye nitelendirmiş ve Anayasa Mahkemesi'nin kararı için "Saygı duymuyorum" demiştir.⁹

AKP iktidarı tarafından proje mahkemeler olarak sunulan ve geniş yetkili Sulh Ceza Hakimlikleri tarafından tüm Türkiye'de internet yasaklarıyla ilgili 3.000'den fazla karar verilmiş, 20.000'den fazla URL engellemeye tabi tutulmuştur. Bu kararların yaklaşık 700 kadarı Twitter hesapları ve "tweet"ler, 500 kadarı Facebook ve 200 kadarı da Youtube platformunda yayınlanan içerikle ilgilidir. Keza, Cumhuriyet gazetesine 60, Sözcü'ye 36, Radikal'e 28, Zaman'a 24 ve haber sitesi T24'e 40 civarında engelleme kararı verilmiştir. Daha da endişe uyandırıcı olan, bu engelleme kararlarından 95'inin dönemin Başbakanı Ahmet Davutoğlu ve 50'sinin Cumhurbaşkanı Erdoğan tarafından talep edilerek aldırılmış olmasıdır.¹⁰ Bu kararların hepsi Ankara ve İstanbul'daki Sulh Ceza Hâkimliklerince verilmiştir.

2015 yılı Mart ayında yapılan değişiklikle Kanuna eklenen 8(A) maddesi Telekomünikasyon İletişim Başkanlığına (TİB) mahkeme kararı olmaksızın muğlâk gerekçelerle web sitelerine erişimi engelleme yetkisi tanınmıştır. 2015 yılı itibarıyla hükümet ilgili mahkeme kararlarıyla birlikte toplamda 110.000 web sitesine ve 16.500'den fazla URL'ye erişimi engellemiştir.¹¹

2. BÖLÜM

BASIN VE İFADE ÖZGÜRLÜĞÜNE MÜDAHALE

15 TEMMUZ 2016 ÖNCESİ BAŞLAYAN BASIN ÖZGÜRLÜĞÜNE MÜDAHALELER

Türkiye'de basın özgürlüğü darbe girişiminin yaşandığı 15 Temmuz 2016 öncesinde de AKP hükümetinin tehdidi altındaydı. AGİT Özgür Medya temsilcisi, 4 Nisan 2011 tarihinde yaptığı yazılı açıklamada, Türkiyeli yetkililere medya alanındaki yasal düzenlemeleri AGİT'in basın özgürlüğüne ilişkin taahhütleri ile uyumlu hale getirmeleri çağrısında bulunmuştur. AGİT, açıklamanın ekinde yer alan listede, o tarih itibarı ile hapiste bulunan 57 gazetecinin ismini de yayımlamıştır.

Ancak AKP lideri ve Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan için özellikle 17-25 Aralık 2013 tarihinde kendisine ve yakınlarına yönelik yolsuzluk soruşturmaları açılması önemli bir kırılma noktası oldu. Erdoğan soruşturma açan savcı ve polislerin Fethullah Gülen'in liderliğini yaptığı hareketin üyesi olduğunu iddia etti. Gülen hareketini bu davalarla kendisine ve AKP hükümetine darbe teşebbüsünde bulunmakla suçladı. Nihayet Erdoğan, grubun terör örgütü ilan edilmesini

⁹ "Erdoğan Anayasa Mahkemesi'ni hedef aldı", CNN Turk, 12 April 2014,

<https://www.cnnturk.com/haber/turkiye/erdogan-anayasa-mahkemesini-hedef-aldi>

¹⁰ "Türkiye'de Muhalif Düşüncenin Susturulması ve İfade Özgürlüğü", Yaman Akdeniz, Kerem Altıparmak,

https://www.researchgate.net/publication/329988009_Turkiye'de_Muhalif_Dusuncenin_Susturulmasi_ve_Ifade_Ozgurlugu

¹¹ Düşünce ve İfade Özgürlüğünün Korunması ve Geliştirilmesine İlişkin Özel Raportörün Türkiye Ziyaretine

İlişkin Raporu, 6-23 June 2017, A/HRC/35/22/Add,

<http://www.un.org.tr/humanrights/images/pdf/ifade-ozgurlugu-ozel-raportoru.pdf>

sağladı.¹² Aleyhine haber yapan gazetecileri ve medya kuruluşlarını hedef aldı. Merkez tabir edilen medya organlarında Erdoğan'ın listeye aldığı bazı gazeteciler işten çıkarılmaya başladı.¹³ Gülen Hareketine yakınlığıyla bilinen medya kuruluşlarına baskı, doğrudan devletin el koymasındaki cereyan etti. 27 Ekim 2015'de İpek Medya Grubu bünyesindeki Türkiye'nin en çok izlenen haber kanallarından Bugün TV, Bugün Gazetesi, Millet Gazetesi, KanaltürkTV, Kanaltürk Radyo gibi medya kuruluşlarına el konuldu.¹⁴ Yayın organlarının yönetimine hükümete yakın isimler getirildi.¹⁵ Yazıları ve söylemleri rahatsızlık veren gazetecilerden 58'i bir günde işten atıldı.¹⁶

Bir süre sonra medya organlarının tüm haber arşivleri silinerek kapatıldı. İpek Medya Grubu çalışanı 500 kişi işsiz kaldı.¹⁷ 5 Mart 2016 tarihinde ise yine Gülen hareketine bağlı yüksek tirajlı Zaman Gazetesi grubuna, el konularak yönetimi hükümet tarafından atanan kayımlara teslim edildi. Zaman Gazetesi ile birlikte FEZA Medya grubu içerisinde bulunan Aksiyon dergisi, Cihan Haber Ajansı, Today's Zaman yönetimi tamamen AKP'li isimlerin kontrolüne geçti. Medya organlarının tamamının yayın politikası, AKP hükümetini destekler şekilde 180 derece değişti.¹⁸ Aynı şekilde Hizmet Hareketinin yayın organı Samanyolu Yayın Grubu'nda yer alan Mehtap TV, Ebru TV, Burç FM'in de aralarında bulunduğu 13 kanal ve radyonun uydudan çıkarılmasına karar verildi.¹⁹ 30 Nisan 2016 tarihi itibarıyla yayınları karartılarak engellendi. Kanallar kapatıldı, 850 çalışanı işsiz kaldı.²⁰

ERDOĞAN TALİMAT VERDİ CAN DÜNDAR TUTUKLANDI

Türkiye'de yargının, Erdoğan'ın baskısı ve talimatları altında hareket eder hale geldiğinin örneklerinden biri Cumhuriyet Gazetesi yöneticilerinin tutuklanması sürecidir. Hükümete muhalif yayın çizgisiyle bilinen Cumhuriyet, 29 Mayıs 2015'de, terör örgütü İŞİD'e (Irak Şam İslam Devleti) silah taşıdığı ileri sürülen MİT TIR'larıyla ilgili bir haber yayınladı. Haberin ardından, 31 Mayıs'ta devlet televizyonu TRT1'de canlı yayına katılan Erdoğan haberi yayınlayanları tehdit etti: "Milli İstihbarat Teşkilatına atılan bu iftiralar, yapılan gayri meşru operasyon, bir yer de bu ajanlık ve casusluk faaliyetidir. Bu casusluk faaliyetinin içine bu

¹² 'FETÖ/PDY'yi ilk terör örgütü kabul ve ilan eden Erdoğan'dır', Anadolu Ajansı, 3 June 2018

<https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/basbakan-yardimcisi-bozdag-feto-pdyyi-ilk-teror-orgutu-kabul-ve-ilan-eden-erdogandir/1164004>

¹³ "Habertürk'ün işten çıkardığı gazeteci Bülent Ceyhan: O listede olmak benim için şereftir", Diken, 19 August 2018,

<http://www.diken.com.tr/haberturkun-isten-cikardigi-gazeteci-bulent-ceyhan-o-listede-olmak-benim-icin-sereftir/>

¹⁴ "Koza İpek Holding şirketlerine el konu", Euronews, 27 October 2015,

<https://tr.euronews.com/2015/10/27/koza-ipek-holding-sirketlerine-el-kondu>

¹⁵ "İşte Koza-İpek'e atanan kayyumlar", Hürriyet, 28.Oktober 2015,

<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/iste-koza-ipeke-atanan-kayyumlar-40007103>

¹⁶ "El konulan İpek Medya Grubu'nda 58 gazeteci işten atıldı!", T24, 3 November 2015,

<https://t24.com.tr/haber/el-konulan-ipek-medya-grubunda-58-gazeteci-isten-atildi,315188>

¹⁷ "500 çalışan işsiz kaldı... İpek Medya böyle batırıldı", Cumhuriyet, 2 March 2016,

http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/ekonomi/490391/500_calisan_issiz_kaldi..._ipek_Medya_boyle_batirildi.html

¹⁸ "Zaman'ın kayyum yönetimindeki ilk sayısı", BBC, 6 March 2016,

https://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/03/160306_kayyum_zaman_ilk_sayi

¹⁹ "Samanyolu'na ait 13 kanal Türksat'tan çıkarıldı", Milliyet, 14 November 2015,

<http://www.milliyet.com.tr/samanyolu-na-ait-13-kanal-gundem-2147730/>

²⁰ "Samanyolu'nda ekran kararı 850 kişi işsiz kaldı", Gazeteciler.com, 16 November 2015,

<http://www.gazeteciler.com/haber/samanyolunda-ekran-karard-850-kii-issiz-kald/249424>

gazete de girmiştir. ...Bu, birileri adına algı operasyonudur. ...Bu haberi özel haber olarak yapan kişi de öyle zannediyorum ki, bunun bedelini ağır ödeyecek; öyle bırakmam onu” açıklamasını yapmıştır.²¹

İlerleyen günlerde Erdoğan’ın, “Bir **proje** geliştiriyoruz. Binlerce **dava** açılacak” sözlerinden sonra kurulan geniş yetkili **Sulh Ceza Hakimlikleri kuruldu.**²² **Binlerce tutuklama kararları veren** bu mahkemelerden İstanbul 7. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından, 26 Kasım 2015 tarihinde, gazetenin Genel Yayın Yönetmeni Can Dündar ve Ankara temsilcisi Erdem Gül, casusluk ve terör örgütüne yardım gibi suçlamalarla tutuklanmıştır. Dündar ve Gül, 92 gün tutuklu kalmıştır. Anayasa Mahkemesinin ifade özgürlüğü ve güvenlik hakkı ihlali kararı vermesinden sonra tahliye edilmişlerdir.

ERDOĞAN ANAYASA MAHKEMESİNİN KARARINI KABUL ETMEDİ

Cumhurbaşkanı Erdoğan, 28 Şubat 2016 tarihinde bu kez de tahliye kararı üzerine, “Bu olayın ifade özgürlüğü ile yakından uzaktan alakası yoktur; bu bir casusluk davasıdır. Bana göre, medyanın sınırsız özgürlüğü olamaz... Anayasa Mahkemesi bu şekilde bir karar vermiş olabilir. Ama onu kabul etmek durumunda değilim ve verdiği karara da uymuyorum; saygı da duymuyorum. Bu bir tahliye kararıdır. Aslında onlarla ilgili karar veren mahkeme kararında direnebilirdi.”²³ demiş ve sonrasında ismi geçen gazeteciler, yargılamayı yapan mahkeme tarafından 5 yıl 10 ay hapis cezası ile cezalandırılmışlardır.²⁴

15 TEMMUZ SONRASI OHAL İLANI İLE KAPATILAN MEDYA KURULUŞLARI VE TUTUKLAMALAR

15 Temmuz’da darbe girişimi sırasında 250 sivil vatandaş hayatını kaybetmiştir. Ardından Türkiye genelinde başlatılan operasyonlarda bugüne kadar en az 511 bin kişi gözaltına alınmış,²⁵ Mart 2018 tarihi itibarıyla en az 228 bin 137 kişi tutuklanmıştır.²⁶ İçişleri Bakanlığı’nın resmi açıklamasına göre; 259 bin 999 kişi hakkında soruşturma veya dava aşaması sürerken, tahliyeler sonrasında halen cezaevinde 30 bin 947 kişi bulunuyor.²⁷ Bu kişilerin büyük bir kısmı Gülen Hareketi’ne üye olmak, darbe girişiminde bulunmak, örgüt propagandası yapmak gibi suçlamalarla tutuklanmıştır.

²¹ “Erdoğan’dan Can Dündar’a: Öyle Bırakmam Onu”, HABERLER.COM, 1 June 2015,

<https://www.haberler.com/erdogan-dan-can-dundar-a-oyle-birakmam-onu-7369084-haberi/>

²² “Erdoğan demişti: Bir yılda skandal tutuklamalar”, 1 July 2015,

<http://www.patronlardunyasi.com/haber/Erdoğan-demisti-Bir-yilda-skandal-tutuklamalar/170373>

²³ “Cumhurbaşkanı Erdoğan: 'Karara uymuyorum, saygı da duymuyorum'”, Hürriyet, 28 February 2016,

<http://www.hurriyet.com.tr/cumhurbaskani-erdogan-karara-uyumuyorum-saygi-da-duymuyorum-40061344>

²⁴ “Can Dündar’a 5 yıl 10 ay hapis cezası”, Hürriyet, 6 May 2016,

<http://www.hurriyet.com.tr/mit-tirlari-davasinda-hakim-kararini-verdi-40100458>

²⁵ “Soylu: 15 Temmuz sonrası 511 bin kişi gözaltına alındı”, Sputniknews, 11 March 2019,

<https://tr.sputniknews.com/turkiye/201903111038119903-soylu-15temmuz-sonrasi-511bin-kisi-gozaltina-alindi/>

²⁶ “Türkiye’de OHAL yedinci kez uzatıldı”, Deutsche Welle, 18 March 2018,

<https://www.dw.com/tr/t%C3%BCrk%C3%BCrkiyede-ohal-yedinci-kez-uzat%C4%B1ld%C4%B1/a-43436783>

²⁷ “500 bin kişiye FETÖ soruşturması”, OdaTV, 4 March 2019,

<https://odatv.com/500-bin-kisiye-feto-sorusturmasi-04031941.html>

Bu kadar kitlesel tutuklamalara ve açılan yüzlerce davaya rağmen 15 Temmuz darbe girişiminin kimler tarafından organize edildiği net olarak anlaşılamamıştır. Ana muhalefet partisi olan Cumhuriyet Halk Partisi, darbenin AKP iktidarı tarafından kontrollü şekilde gerçekleştirildiğini savunmaktadır.²⁸

15 Temmuz'dan bu yana ifade özgürlüğüne yönelik baskılar çarpıcı bir biçimde artmıştır. 20 Temmuz 2016'da kabul edilen Olağanüstü Hal'in (OHAL) ardından çıkarılan Kanun Hükmünde Kararnameler ile (KHK) 2016 yılı sonuna kadar haber ajansları, gazeteler, televizyon kanalları başta olmak üzere 178 medya kuruluşu kapatıldı.²⁹ Ayrıca 30 yayinevi kapatıldı ve bastığı kitaplar yasaklandı.³⁰ Türkiye Gazeteciler Cemiyeti'nin açıklamasına göre OHAL kapsamında işsiz kalan gazeteci sayısı 10 bini aştı.³¹ Çıkarılan KHK'lar, terörle mücadele yasası ile cumhurbaşkanını ve diğer resmi görevlileri eleştirmeyi yasaklayan düzenlemeler nedeniyle ifade özgürlüğü üzerinde zaten mevcut olan kısıtlamaları daha da yoğunlaştırmıştır. **OHAL'in sona erdiği 17 Temmuz 2018 tarihinden ardından da ifade özgürlüğü baskı ve tehdit altında kalmaya devam etmiştir.**

191 GAZETECİ TUTUKLU

OHAL'den bu yana farklı yayın politikasına sahip kurumlarda çalışmış fakat AKP muhalifi yayın yaptıkları gerekçesiyle 300'ün üzerinde gazeteci tutuklanmıştır. Tahliye edilenlerle birlikte halen cezaevinde tutuklu bulunan gazeteci sayısı 191'dir.³² Bununla birlikte hakkında tutuklama kararı çıkarıldığı için yurtdışına çıkan gazeteci sayısı 167'dir. 34 yabancı gazeteci de hedef alınarak Türkiye'den sınır dışı edildi. Sadece 2018 yılında 839 gazeteci haberleri nedeniyle mahkemeye çıkarılmıştır. 705'i Gülen Hareketine yakın medya kurumlarında çalışanlar olmak üzere 1954 gazetecinin Başbakanlık onayı ile almaya hak kazandığı Basın Kartları da iptal edilmiştir.³³

AKP DÖNEMİNDE MEDYA'NIN EL DEĞİŞTİRMESİ VE İKTİDARIN KONTROLÜNE GEÇMESİ

AKP'nin Türkiye'de iktidar olduğu 2002 yılından bu yana basın ve yayın organları, büyük bir dönüşüm içine girmiştir. AKP'nin medyayı da yeniden yapılandırmaya giriştiği ilk adımlar özellikle 2007 yılıyla başlamaktadır. Bu dönemden itibaren AKP mevcut ana akım medya kuruluşlarının yanında kendisine bağlı 'yandaş' medya organlarının serpilmesi için elinden geleni yapmış ve devlet imkânlarını seferber etmiştir. Güçlü medya kuruluşları, AKP'ye boğun eğme ya da varlıklarını tehdit eden cezalarla karşılaşma arasında sıkışmıştır.

²⁸ "Kılıçdaroğlu: 15 Temmuz kontrollü darbe girişimidir", BBC, 3 April 2017, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-39478777>

²⁹ "Üç Gazete, Bir Televizyon Kapatıldı", Bianet, 8 July 2018, <https://m.bianet.org/bianet/ifade-ozgurlugu/198961-uc-gazete-bir-televizyon-kapatildi>

³⁰ "OHAL'de 30 yayinevi kapatıldı", Susma, 7 June 2017, <http://susma24.com/ohalde-30-yayinevi-kapatildi/>

³¹ "Sayılar ve Raporlarla 15 Temmuz'un 2 Yılı", Bianet, 16 July 2018, <https://m.bianet.org/bianet/siyaset/199216-sayilar-ve-raporlarla-15-temmuz-un-2-yili>

³² "Time to Stop Erdoğan!", Stockholm Center For Freedom, 3 May 2019, <https://stockholmcf.org/wp-content/uploads/2019/05/NYT-Ad-Stockholm-Center-for-Freedom-May-2-2019-1.pdf>

³³ "1954 Gazetecinin Basın Kartı İptal Edildi", Bianet, 19 December 2018, <https://bianet.org/bianet/medya/203679-1954-gazetecinin-basin-karti-iptal-edildi>

Erdoğan, kitlelere ulaşabilen tek ses olmak amacıyla tüm medyayı istediği kıvama getirmeye çalışmıştır.³⁴ Muhalif gördüğü gazeteci ve entelektüellerin önemli bir kısmını hapse atmış, bir kısmını ise yurtdışında yaşamak zorunda bırakmıştır.³⁵

Ana Muhalefet Partisi CHP tarafından hazırlanan politika notunda; Adalet ve Kalkınma Partisinin (AKP) medyanın yüzde 95'ini kontrol ettiği belirtilmiştir.³⁶ CHP raporuna göre; ekonomik ve siyasal baskılarla AKP'nin tekelci uygulamaları sonucunda Türkiye, Dünya Basın Özgürlüğü Endeksi'nde 2002'den 2018'e 99. sıradan 157. sıraya geriledi. Türkiye'de yaşanan skandal olaylara ilişkin AKP iktidarını zora sokacak gelişmelerin haber yapılması yayın yasakları ile engellenmek istendi. Sadece 2011 ile 2018 yılları arasında 468 habere yayın yasağı getirildi. 2019 yılının ilk iki ayı içinde ise 34 yayın yasağı kararı verildi.

CEZALARLA YILDIRMA VE ELE GEÇİRME POLİTİKASI

AKP'nin kendisine muhalif bir çizgi izleyen Türkiye'nin en büyük medya patronu Doğan Grubu'nu ağır biçimde cezalandırması ibretlik bir durum yaratmış ve tüm diğer medya patronları daha 'uysal' bir çizgiyi benimsemeye başlamıştır.³⁷ Doğan Grubunun 82 yaşındaki patronu Aydın Doğan bir anda 28 Şubat 1997'de postmodern darbesine destek vermekle suçlanarak dava açılma tehdidiyle karşı karşıya kalmıştır. Erdoğan'ın, hükümete karşı tarafı olduğu gerekçesiyle sürekli eleştirdiği Doğan Grubu'na 2009'da 4,2 milyar lira vergi cezası kesilmiştir. Aydın Doğan o dönem "her şeyin temeli siyasi" sözleriyle vergi kaçakçılığı suçlamalarını reddetmişti.³⁸ Aydın Doğan, Mayıs 2011'de Milliyet ve Vatan Gazetelerini AKP iktidarına yakınlığı ile bilinen ve daha önce medya sektöründe olmayan işadamı Erdoğan Demirören'e sattı. Doğan, daha sonra Hürriyet, Fanatik ve Posta gazeteleri ile Kanal D ve CNN Türk gibi dev medya kanallarını Mart 2018'de Demirören'e satarak medya sektöründen ayrıldı.

Erdoğan Demirören'in medya patronu olduktan sonra yayınlanan bir haberden dolayı kendisini telefonla arayan ve hakaret eden Recep Tayyip Erdoğan'dan özür dilediği, "Nasıl girdim ben bu işe" diyerek ağladığı ortaya çıkmıştı.³⁹ Doğan medya grubunun satışıyla birlikte Türkiye'deki 29 gazeteden (spor, ekonomi ve yabancı dilde yayın yapan gazeteler hariç) 21'i hükümetle yakın ilişkide bulunan patronluk yapısına sahip olmuş oldu. Hükümet çizgisinde yayın yapan gazetelerin toplam gazete tirajı içerisindeki payı ise yüzde 90'ı aşıyor.⁴⁰

³⁴ "Yeni Türkiye'nin Medya Düzeni," Emre Tansu Ketten, Yeni Yol, Ocak-Şubat 2016, Sayı 17,

<http://www.yeniyol.org/yeni-turkiyenin-medya-duzeni/>

³⁵ "Jailed and wanted journalists in Turkey – Updated List," SCF, July 30, 2017, <http://stockholmcf.org/updated-list/>; "Freedom of the Press in Turkey: Far Worse Than You Think," SCF, January 2017,

http://stockholmcf.org/wp-content/uploads/2017/02/Freedom_of_press_in_Turkey_26.01.2017.pdf

³⁶ "Türkiye'de medyanın yüzde 95'i AKP'nin kontrolünde", MedyaBold, 5 March 2019,

<https://medyabold.com/2019/03/05/turkiyede-medyanin-yuzde-95i-akpnin-kontrolunde/>

³⁷ AKP döneminde Türkiye'de değişen Medya Sermayesi, Hala Gazeteciyiz, 10 May 2018,

<https://halagazeteciyiz.net/2018/05/10/akp-doneminde-turkiyede-degis-en-medya-sermayesi/>

³⁸ FT: Doğan Grubu'nun satılması, Türkiye medyasına büyük bir darbe, T24, 29 April 2018,

<https://t24.com.tr/haber/dogan-holdingten-kapa-aciklama,587295>

³⁹ "Erdoğan fırcaladı, Demirören ağladı", Cumhuriyet, 6 March 2014,

http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/48011/Erdoğan_fircaladı_Demiroren_ağladı.html

⁴⁰ "Doğan Medya Grubu Demirören'e satıldı", Euro News, 21 March 2018,

<https://tr.euronews.com/2018/03/21/dogan-medya-grubu-demiroren-e-sat-ld->

Sabah-ATV medya grubunun el değiştirmesi de önemli bir dönüm noktasıdır. Yolsuzluk soruşturmasına giren belgelerde, 2013 sonunda satışa sunulan Sabah-ATV'nin Erdoğan'ın talimatıyla sermaye havuzu oluşturan AKP'li işadamları tarafından satın alındığı ortaya çıkmıştı. Medya grubu Erdoğan ve damadı Berat Albayrak'ın talimatlarıyla yönetilmeye başlanmıştır.⁴¹

GAZETECİLERE MÜEBBET HAPİS CEZALARI

Türkiye'de sadece gazetecilik faaliyetleri nedeniyle gazeteciler ağır hapis cezalarına çarptırılmaktadır. İstanbul 26. Ağır Ceza Mahkemesi Gazeteciler Ahmet Altan, Mehmet Altan, Nazlı Ilıcak, Fevzi Yazıcı, Yakup Şimşek ve Şükrü Tuğrul Özşengül'ü (müebbet) ömür boyu hapis cezasına çarptırmıştır. Gazeteciler darbe çağrışımında bulunmak, darbeyi desteklemek, (gazeteciler bu suçlamaları reddetmiştir) suretiyle Anayasa'yı ihlal ettikleri gerekçesiyle mahkum olmuştur.⁴²

BM ifade ve fikir özgürlüğü hakkı Özel Raportörü David Kaye ve Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı, Medya Özgürlüğü Temsilcisi Harlem Désir, yaptıkları açıklamada, "Bu sert cezalar Türkiye'de ifade ve medya özgürlüğüne karşı kabul edilmez bir saldırıdır. Bu hapis cezaları Türkiye'de muhalif sesleri bastırmanın benzeri görülmemiş bir seviyesini temsil ediyor." Demiřlerdir.⁴³

CEZA VERMEYEN MAHKEME HEYETİ DEęİŐTİRİLDİ

Yüzlerce gazeteci sadece sosyal medya paylaşımları ve twitter paylaşımlarını RT ettikleri, muhalif köşe yazıları, röportajları, haberleri televizyon kanallarında yaptıkları açıklamalar ve hatta çektikleri fotoğraflar nedeniyle terör örgütü üyeliği ile suçlanarak yargılanmaktadır. Bu davalar sonuçlanmaya ve gazeteciler hüküm giymeye başlamıştır. Bir davada 29 gazeteci birden yargılanmıştır. İstanbul 25. Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülen dava hükümetin müdahalesi sahne olmuştur.⁴⁴

Yargılamayı yapan mahkeme heyeti duruşma bitiminde tutuklu 21 gazetecinin tahliyesine 5'inin tutukluluk halinin devamına karar verdi. Ancak tahliye kararları AKP'li hükümet yetkililerinin devreye girmesiyle engellenmiştir. Gazeteciler cezaevinde bekletilmeye devam edilmiş ardından yeni bir suçlama ile koğuşlarında gözültüne alınarak yeniden tutuklanmıştır. Gazetecileri serbest bırakan mahkeme heyeti değiştirilerek yeni bir heyet atanmıştır. Yeni atanan heyet ise gazetecilerin tamamına ceza yağdırmıştır. Gazetecilerin 19'una 7 yıl 6 ay hapis, 14'üne örgüt üyeliği suçlamasıyla 6 yıl 3 ay hapis, iki gazeteciye de örgüte yardım suçundan 2 ile 3 yıl hapis cezası verilmiştir.⁴⁵

⁴¹ 'Havuz' resmen Sabah-ATV'nin sahibi, Sol, 22 February 2014

<http://haber.sol.org.tr/medya/havuz-resmen-sabah-atvnin-sahibi-haberi-88341>

⁴² "Altan kardeşler ve Ilıcak'ın cezası onandı!", Habertürk,

<https://www.haberturk.com/son-dakika-altan-kardesler-ve-ilicak-in-cezasi-onandi-2165227>

⁴³ Türkiye: BM ve AGİT uzmanları gazetecilere müebbet hapis cezası verilmesinin "ifade özgürlüğüne eşi görülmemiş bir saldırı" olduğunu söylüyor, 16 February 2018, UN Turkey,

<http://www.un.org.tr/humanrights/tr/raporlar-ve-aciklamalar>

⁴⁴ "Nisan 1 şakası değil... Hukuk bitti!", TR724, 1 April 2017,

<http://www.tr724.com/nisan-1-sakasi-degil-hukuk-bitti-tr724-manset/>

⁴⁵ Medya davasında gazetecilere hapis cezası yağdı

Uluslararası Basın Enstitüsü (IPI) 'İlerleme Tutuklandı' başlıklı Türkiye raporunda "OHAL sonrası basın özgürlüğünde hiçbir ilerleme yok" açıklaması yaptı. Raporda, "Şu anda 155 gazeteci hapiste. Bunlardan 30'u darbe girişiminden önce, 125'i darbe girişiminden sonra tutuklandı. 75 gazetecinin cezası belirlendi ve 82 dava devam ediyor." denildi.⁴⁶

Ayrıca Oxford Üniversitesi Reuters Gazetecilik Çalışmaları Enstitüsü raporuna göre ise Türkiye, haberlere güvensizlik oranından dünya ikincisi durumunda.⁴⁷

ABD merkezli düşünce kuruluşu Freedom House, ülkelerin 2019 yılı temel özgürlük seviyelerini gösteren 'Dünya Özgürlükler Raporu'nu yayınladı. 'Özgür olmayan' ülke kategorisinde yer alan Türkiye'nin geçmiş yıllara göre durumunun 'kötüye gittiği' ifade edildi.⁴⁸

AKADEMİSYENLERE İHRAÇ VE TUTUKLAMA

OHAL süresince 15 üniversite, 1043 okul kapatıldı. 7 bin 619 akademisyen meslekten ihraç edildi, 1400 akademisyen tutuklandı.⁴⁹ 19 sendika, 1700 dernek, vakıf, sivil toplum kuruluşunun faaliyeti durduruldu. 80 bin öğretmen açığa alındı. 125 bin 806 kişi kamu görevlerinden ihraç edildi.⁵⁰

AKP hükümetinin Türkiye'nin doğu ve güneydoğu illerindeki terörle mücadele politikaları sonucu yaşanan 1000'in üzerinde sivil ölümlerinin ve hak ihlallerinin sona ermesi talebiyle bazı akademisyenler tarafından bir bildiri hazırlandı.⁵¹ 10 Ocak 2016'da "Barış İçin Akademisyenler İnisiyatifi"nin (BAK) "Bu Suça Ortak Olmayacağız" bildirisini Yurtiçinden 111, yurtdışından 372 üniversiteden akademisyenin imzaladığı barış metni 483 üniversiteden 2212 akademisyen imzaladı.

BARIŞ AKADEMİSYENLERİ TEHDİT EDİLDİ CEZALANDIRILDI

Cumhurbaşkanı Erdoğan, bildiriye imzalayan akademisyenler için "alçak, zalim, kapkaranlık, cahil, tiksinti verici, vatan haini, lümpen, terör örgütünün maşası, ahlaksız ve ruhu

---

<https://ahvalnews.com/tr/tutuklu-gazeteciler/medya-davasinda-gazetecilere-hapis-cezasi-yagdi>

⁴⁶ "Uluslararası Basın Enstitüsü: Türk medyasının yüzde 95'i iktidar kontrolü altında", Romanya Haber, 12 February 2019,

<http://romhaber.com/2019/02/12/uluslararasi-basin-enstitusu-turk-medyasinin-yuzde-95i-iktidar-kontrolu-altinda/>

⁴⁷ "Oxford'dan Türkiye raporu: Medyada kutuplaşma ve habere güvensizlik çarpıcı"; Diken, 22.September 2017,

<http://www.diken.com.tr/oxforddan-turkiye-raporu-medyada-kutuplasma-ve-haberlere-guvensizlik-dikkat-cekici/>

⁴⁸ "Freedom House raporu yayınlandı: Türkiye bu yıl da 'özgür' değil", T24, 6 February 2019,

<https://t24.com.tr/haber/freedom-house-raporu-yayinlandi-turkiye-bu-yil-da-ozgur-degil,807228>

⁴⁹ "AKP'nin 20 Temmuz Darbesi ve Bilançosu", Romanya Haber, 10 January 2017,

<http://news.romhaber.com/2017/01/10/akpnin-20-temmuz-darbesi-ve-bilancosu/>

⁵⁰ 15 Temmuz'dan bugüne kamudan ihraç edilenlerin sayısı, Basın İlan Kurumu, 9 July 2018,

<https://www.bik.gov.tr/15-temmuzdan-bugune-kamudan-ihrac-edilenlerin-sayisi/>

⁵¹ Barış İçin Akademisyenler Vakasının Kısa Tarihi, TİHV, 11 January 2019,

<http://www.tihvakademi.org/wp-content/uploads/2019/03/Barisicinakademisyenlervakasi.pdf>

kirlenmiş” ifadelerini kullandı.⁵² Erdoğan’ın sözleri üzerine Yükseköğretim Kurulu’nu (YÖK) da harekete geçti ve bildiriye imza atanlar üniversitelerden ihraç edilmeye başladı. Akademisyenler yalnızca devlet yetkililerinin hedefi olmadı. Radikal AKP destekçisi suç örgütü lideri Sedat Peker akademisyenler için, “Kanlarınızla duş alacağız.” dedi. 499 akademisyen hakkında ayrı ayrı “Terör örgütü propagandası yapmak” suçlamasıyla davalar açıldı. 8 Mayıs 2019 tarihi itibarıyla 191 akademisyen 15’şer ay hapis cezasına mahkum oldu.⁵³ Oysa AİHM, akademisyenlerin çalıştıkları kurum veya sistem ile ilgili görüşlerini özgürce dile getirebilmesinin ve herhangi bir sınırlama olmaksızın bilgi ve gerçekleri yayma özgürlüğünü içeren akademik özgürlüklerin önemine işaret etmiştir.⁵⁴

HEDEF GÖSTERİLEN VE İŞTEN ATILAN AKADEMİSYEN İNTİHAR ETTİ

“Bu suça ortak olmayacağız!” bildirisinin imzacılarından Dr. Mehmet Fatih Traş, 25 Şubat 2017’de terör örgütü sempatzanı olarak suçlanması, hedef gösterilmesi ve işten atılması nedeniyle girdiği bunalım sonucu yaşamına son verdi. Traş, yaşadığı hukuksuzlukları intihar mektubunda anlattı.⁵⁵

ÇOCUKLAR ÖLMESİN DEDIĞİ İÇİN TUTUKLANDI, BEBEĞİYLE CEZAEVİNE KONULDU

AKP iktidarı döneminde ifade özgürlüğünün geldiği noktayı en iyi anlatan olaylardan biri de öğretmen Ayşe Çelik’in tutuklanması sürecidir. 8 Ocak 2016’da bir televizyon kanalında yayınlanan show programına telefonla bağlanan Ayşe Çelik isimli öğretmen şöyle demiştir; Türkiye’nin Güneydoğu’sunda neler olup bittiğinin farkında mısınız? Burada doğmamış çocuklar, anneler, insanlar öldürülüyor. Sanatçı olarak, insan olarak siz de yaşananlara sessiz

---

⁵² “Akademisyenler: En kötü notu vereceğimiz iddianame ile yargılanıyoruz”, Evrensel, 5 December 2015, <https://www.evrensel.net/haber/367564/akademisyenler-en-kotu-notu-verecegimiz-iddianame-ile-yargilaniyoruz>

⁵³ “Barış Akademisyeni Füsün Üstel Cezaevine girdi”, Evrensel, 8 May 2019, <https://www.evrensel.net/haber/378998/baris-akademisyeni-fusun-ustel-cezaevine-girdi>

⁵⁴ “İfade Özgürlüğü”, Anayasa Mahkemesi’ne Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi, 2018 https://www.anayasa.gov.tr/bireyselbasvuru/pdf/Kitaplar/02_Ifade_ozgurlugu.pdf

⁵⁵ “İntihar eden akademisyen hukuksuzluğu mektupla anlatmış”, Birgün Gazetesi, 26 February 2017, <https://www.birgun.net/haber-detay/intihar-eden-akademisyen-hukuksuzlugu-mektupla-anlatmis-148411.html>

kalmamalısınız, dur demelisiniz. Yazık artık insanlar ölmesin, çocuklar ölmesin, anneler ağlamasın."⁵⁶

Bu sözlerinden dolayı Çelik'e 'terör örgütü propagandası yapmaktan' 1 yıl 3 ay hapis cezası verildi. Öğretmen Çelik, 6 aylık kızı ile birlikte Diyarbakır E Tipi Cezaevi'ne konuldu. Çelik'e destek amaçlı 'Hepimiz Ayşe Öğretmeniz' diyerek kendilerini savcılığa ihbar eden 38 kişi hakkında da terör örgütü propagandası yapmak suçundan 5 yıl hapis istemiyle dava açıldı.⁵⁷

Benzer eleştirilerde bulunan çok sayıda sosyal medya hesabı kullanıcısı da benzer soruşturmalara yargılanarak tutuklandı. **15 Temmuz sonrası 6 aylık süre içinde 3710 kişi hakkında sosyal medya paylaşımları nedeniyle işlem yapıldı. 1656 kişi tutuklandı.**

Sadece 2018 yılı verilerine göre bir yıl içinde polis 110 bin civarında sosyal medya hesabı üzerinde çalışma yapmış 7 bin 109 kişiyi gözaltına almıştır. 2017'de 39 bin sosyal medya hesabı incelendi, 3 bin şüpheliden bini çıkarıldıkları mahkemece tutuklandı, 1400 kişi adli kontrol şartıyla serbest bırakıldı.⁵⁸ Bu kişilerden suç içerikli paylaşım yaptığı gerekçesiyle 2 bin 754'ü tutuklanmıştır.⁵⁹

İFADE ÖZGÜRLÜĞÜNE KARŞI CUMHURBAŞKANINA HAKARET YASASI

TCK'nın 299. Maddesini düzenleyen Cumhurbaşkanı'na hakaret suçu basın ve ifade özgürlüğünü önünde engel olarak kullanıldı. Sadece 2017'de 20 bin 539 soruşturma açılmış 2099 kişi mahkum olmuştur.⁶⁰ Özellikle 17-25 Aralık yolsuzluk soruşturmalarının ortaya çıkmasının ardından 2014'den bu yana Erdoğan'a hakaret suçundan 13 bin civarı dava açılmıştır.⁶¹ Sosyal medya kullanıcılarının eleştirileri hakaret kabul edilmiş sanatçılar, medya çalışanları, karikatüristler, üniversite öğrencileri, sendikacılar, reşit olmayan çocuklar ve sıradan vatandaşlar hakkında davalar açılmıştır. Yaşları 12 ile 15 arasında değişen çocukların bile sosyal medyada paylaşımları nedeniyle Cumhurbaşkanı'na hakaret suçundan yargılanmaları dikkat çekicidir.

12-15 YAŞLARINDAKİ ÇOCUKLAR CUMHURBAŞKANINA HAKARETTEN YARGILANDI

Adalet Bakanlığı, Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü verilerine göre 2014 yılında 299. maddeden aralarında reşit olmayan bir kişinin de bulunduğu 132 kişi yargılandı. 2015 yılında hızlı

⁵⁶ Beyaz Show'a Bağlanan Ayşe Öğretmen Sosyal Medyayı Yıktı Geçti: "Doğu'da Olanların Farkında Mısınız?", Mynet, 9 Ocak 2016, <https://www.mynet.com/beyaz-showa-baglanan-ayse-ogretmen-sosyal-medyayi-yikti-gecti-doguda-olanlarin-farkinda-misiniz-190101076685>

⁵⁷ "Ayşe Öğretmen'e 1 yıl 3 ay hapis", Hürriyet, 27 April 2017

<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/ayse-ogretmene-1-yil-3-ay-hapis-40439571>

⁵⁸ "Emniyet bir yılda 39 bin sosyal medya hesabında suç tespit etti", 26 December 2017,

<https://www.politikyol.com/emniyet-bir-yilda-39-bin-sosyal-medya-hesabinda-suc-tespit-etti/>

⁵⁹ "Sosyal medyadan suç içerikli paylaşım yapan 2 bin 754 kişi tutuklandı", Sputnik News, 19 December 2018,

<https://tr.sputniknews.com/turkiye/201812191036707573-sosyal-medya-tutuklama/>

⁶⁰ "Türkiye: "Cumhurbaşkanına Hakaret" Davalarının Açılmasına Son Verilsin", HRW, 17 Oktober 2018,

<https://www.hrw.org/tr/news/2018/10/17/323507>

⁶¹ 'Cumhurbaşkanına hakaret' TCK'den çıkarılmalı, Gazete Duvar, 14 February 2019,

<https://www.gazeteduvar.com.tr/gundem/2019/02/14/cumhurbaskanina-hakaret-tckden-cikarilmali/>

bir artışla 76'sı reşit olmayan çocuk olmak üzere 1.953 kişi yargılandı. 2016 yılında 148'i reşit olmayan 4.187 kişi yargılandı. 2016 yılında yargılanan reşit olmayan kişilerden 54'ü 12 ila 15 yaş aralığında yer alıyordu. 2017 yılında büyük bir sıçrama daha yaşandı ve 340'ı reşit olmayan (bunlardan 42'si 12-15 yaş aralığında yer alıyordu) 6.033 kişi yargılandı. Bakanlığın istatistiklerine göre, aynı dönemde mahkumiyet sayıları da arttı. 2014 yılında Cumhurbaşkanına hakaret etmekten 40 kişi mahkumiyet almışken, 2015 yılında 238 kişi mahkum oldu, 2016 yılında bu sayı dörde katlanarak 884'e çıktı ve 2017 yılında ise şoke edici bir şekilde 2.099 mahkumiyete fırladı.⁶²

Erdoğan'ın adının dahi geçmediği ancak yolsuzluklara eleştiri olarak ortaya çıkan "Hırsız var" sloganını paylaşanlar gözaltına alınarak hakaret suçunu işledikleri gerekçesiyle yargılanmaya başlamıştır.⁶³

SONUÇ:

Dünyada demir parmaklıklar arkasındaki gazetecilerin yarısından fazlası Türkiye'de bulunmaktadır. Türkiye her geçen gün demokrasiden ve özgürlüklerden uzaklaşan bir ülke görünümünü vermektedir. Erdoğan medya sektörünü farklı şekillerde kontrolü altına alarak istediği şekilde halka yönelik algı operasyonları yapmaktadır. Mevcut rejim ifade özgürlüğüne, farklı görüşlere yaşam hakkı tanımamaktadır.

Türk hükümeti, en kısa sürede altına imza attığı uluslararası sözleşmeleri ve insan hakları beyannamelerini, askıya aldığı Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesini ve T.C Anayasasını yeniden uygulanır hale getirmelidir.

---

⁶² "Türkiye: "Cumhurbaşkanına Hakaret" Davalarının Açılmasına Son Verilsin", HRW, 17 Oktober 2018, <https://www.hrw.org/tr/news/2018/10/17/323507>

⁶³ "İlave TV'ye Cumhurbaşkanına hakaret davası", 16 Punto, 26 April 2019 <https://16punto.com/ilave-tvye-cumhurbaskanina-hakaret-davasi/>